Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi liikennejärjestelmästä ja maanteistä annetun lain sekä ratalain 24 §:n muuttamisesta (HE 138/2021 vp)

Liikenne- ja viestintävaliokunta 6.10.2021

Timo Kievari

Yksikön johtaja

LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖ

Muutosehdotusten tausta

- EU:ssa ja Suomessa liikenneturvallisuuden strategiseen kehittämiseen vaikuttaa ns. nollavisio, eli pyrkimys vähentää liikennekuolemia lähelle nollaa.

- EU:n ensimmäinen tieturvallisuusdirektiivi (2008/96/EY) saatettiin osaksi Suomen lainsäädäntöä vuonna 2012. Säännökset ovat liikennejärjestelmästä ja maanteistä annetun lain 3 a luvussa (503/2005, jäljempänä ”maantielaki”).

- Direktiivin edellyttämiä liikenneturvallisuuden arviointimenettelyjä on toteutettu Euroopan laajuisella maantieverkolla (ns. TEN-T) tiehankkeiden suunnittelussa ja rakentamisessa.

- Joulukuussa 2019 tuli voimaan uudistettu EU:n tieturvallisuusdirektiivi (EU) 2019/1936, jonka mukaan turvallisuutta tulee arvioida tienpidossa koko tiestön elinkaaren aikana.

HE:n pääasiallinen sisältö

- Uuden tieturvallisuusdirektiivin edellyttämät lainsäädäntömuutokset tehtäisiin maantielakiin. Laki vastaa jo nykytilassa pääosin direktiivin vaatimuksia.

- Muutoksilla lisättäisiin tietoa siitä, mikä on **turvallisuustilanne** maantieverkolla, sekä parannettaisiin **tiedon hyödynnettävyyttä** tienpitoa koskevassa päätöksenteossa (hankesuunnittelu, Liikenne12-suunnitelma ja sen toimeenpano).

- Keskeisimmät muutokset koskisivat säännösten **soveltamisalan laajennusta**, uutta verkon laajuista **tieturvallisuusarviointia** sekä, **turvallisuuden hallintamenettelyjen seurantaa**.

- HE:llä saatettaisiin maantie- ja ratalait paremmin vastaamaan **ympäristövaikutusten arviointia** (YVA) koskevaa EU-direktiiviä (EU)2014/52. Nämä säännökset velvoittaisivat toimittaan tie- ja ratahankkeiden suunnitelmia toisiin valtioihin niissä tapauksissa, joissa hankkeilla on rajat ylittäviä ympäristövaikutuksia.

Muutosehdotusten sisältö lyhyesti (1/3)

- Keskeinen muutos koskisi lain 3 a luvun **soveltamisalan laajennusta**
  - Nykyisin sääntely koskee Euroopan laajuisen liikenneverkon (TEN-T) teitä, joiden pituus Suomessa on 5 199 kilometriä. Jatkossa säännökset koskivat Suomessa myös kansallisen pääväyläasetuksen mukaisia maanteiden pääväyliä ja verkon laajuus olisi **6 572 kilometriä.**

- Liikenneturvallisuuden arviointi- ja hallintamenetellyissä tulisi huomioida jatkossa paremmin **suojaamattomien tienkäyttäjien turvallisuus**
  - Suojattomalla tienkäyttäjällä tarkoitetaan ilman moottorin apua kulkevia tienkäyttäjiä, erityisesti pyöräilijöitä ja jalankulkijoita, sekä kaksipyöräistä moottoriajoneuvoa käyttäviä tienkäyttäjiä

- Esityksen toimeenpano liittyy tiiviisti **valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman** ja **liikenneturvallisuusstrategian** valmisteluun sekä toimeenpanoon.
  - Uudistetun tieturvallisuusdirektiivin mukaiset menettelyt ja niissä kertyvä tieto luovat paremmat edellytykset edellä mainittujen suunnitelmien ja strategioiden seurannalle ja päivittämiselle sekä liikenneturvallisuuden parantamiselle jatkossa niiden mukaisia toimenpiteitä toteutettaessa.

Muutosehdotusten sisältö lyhyesti (2/3)

- Soveltamisalan kuuluvasta TEN-T-verkosta ja pääväyläverkosta tulisi tehdä verkon laajuinen **tieturvallisuusarviointi** vähintään viiden vuoden välein. Nykyisiä **turvallisuudenhallinnan menettelyjä** myös uudistettaisiin.
  - onnettomuusriskien kartoitus teiden suunnitteluominaisuuksien tai maanteiden ominaisuuksien perusteella. Kohdennettuja tieturvallisuustarkastuksia tai suoria korjaustoimia tulisi tehdä verkon laajuisen turvallisuusarvioinnin perusteella.
  - Väyläviraston olisi huolehdittava, että edellä mainittuja toimia tehdään säännöllisesti ja että täytäntöönpanon seuraamiseksi laaditaan toimintasuunnitelma riskiperusteisesti. Keskeistä huomioida havainnot Liikenne12-suunnitelmaa päivitettäessä ja sitä toimeenpantaessa.
  - Direktiivissä säädettyjä menettelyitä voidaan soveltaa joustavasti kunkin liikenneympäristön ominaisuuksien ja ominaispiirteiden mukaan, sillä direktiivin liitteet eivät ole velvoittavia vaan sisältävät ohjeellisia osatekijöitä. Liikkumavaraa on lisäksi direktiivin mukaisissa menettelyissä havaittavien turvallisuuspuutteiden korjaamiseksi tehtävien toimenpiteiden valinnassa ja toteutuksessa.

Muutosehdotusten sisältö lyhyesti (3/3)

- Tienpidon viranomaisvalvontaa ja määräyksenanto mahdollisuuksia koskevaan sääntelyyn sekä muihin maantielain tarkempiin säännöksiin ehdotetaan tehtäväksi teknisiä muutoksia.
  - Liikenne- ja viestintäviraston tehtävänä olisi valvoa, että Väylävirasto noudattaa, mitä 3 a luvussa Tieliikenneturvallisuuden hallinnasta säädetään.
  - Liikenne- ja viestintävirasto voisi jatkossa antaa tarpeellisia määräyksiä koskien maantietunneleita ja tunneliturvallisuusdirektiivissä tarkoitettujen tietunnelien turvallisuusmenettelyjä ja turvallisuuteen liittyviä teknisiä vaatimuksia.

Muutosehdotusten sisältö - ympäristövaikutusten arviointi

- Liikennejärjestelmästä ja maanteistä annetun lain sekä ratalain muutoksilla säädettäisiin valtioiden rajat ylittävien ympäristövaikutusten arvioinnista niiden maanteiden ja rautateiden hankkeiden osalta, joihin sovelletaan ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annettua lakia.
- Nämä säännökset velvoittaisivat toimittaan tie- ja ratahankkeiden suunnitelmia toisiin valtioihin niissä tapauksissa, joissa hankkeilla on rajat ylittäviä ympäristövaikutuksia.

Lakimuutosten arvioidut vaikutukset

- Vaikutukset liikenneturvallisuuteen
  - Lakiehdotuksen välillisinä vaikutuksina on tieliikenneturvallisuuden parantuminen ja esityksen arvioidaan vaikuttavan positiivisesti EU:n ja kansallisten tieliikenneturvallisuustavoitteiden saavuttamiseen. Tieturvallisuusdirektiivin kansallisen täytäntöönpanon myötä toteutettaisiin menettelyjä, jotka yhdessä muiden liikenneverkon ja sen kunnossapidon kehittämisen toimenpiteiden kanssa voisivat vaikuttaa nykyistä turvallisemman tieliikenneympäristön syntymiseen.
- Valtiontaloudelliset vaikutukset
  - Ehdotuksen valtiontaloudelliset suorat vaikutukset muodostuvat viranomaistoimintoihin liittyvistä mahdollisista menojen lisäyksistä ja välillisesti tienpitoon kohdistuvista kustannuksista. Uusien menettelyjen käyttöönotto ei vaadi merkittävää lisäystä resursseihin nykyisen direktiivin vaatimuksiin verrattuna. Vakavien onnettomuuksien vähentymisellä olisi positiivinen vaikutus kansantalouteen.
- Vaikutukset viranomaisten toimintaan
  - Muutetun direktiivin suorat vaikutukset valtion viranomaisten toimintaan aiheutuvat menettelyjen muutoksista ja tarkasteltavan tieverkon laajuuden muutoksesta. Uusien menettelyjen toteuttamisen vaikutukset ovat arvioiden mukaan melko pieniä nykytilanteeseen verrattuna ja menettelyt ovat pääosin jo käytössä. Kuntien tehtäviin ehdotukset eivät vaikuta, mutta ne voivat hyödyntää menettelyjä ja tietoja vapaaehtoisesti omassa toiminnassaan.

Lakimuutosten arvioidut vaikutukset

- Ympäristövaikutukset
  - Tieturvallisuutta koskeva esitys on ilmasto- ja meluvaikutuksiltaan neutraali. Uusilla turvallisuudenhallintamenettelyillä saavutettavilla onnettomuuksien vähenemisellä voi olla marginaalisia myönteisiä ilmastovaikutuksia liikenteen sujuvuuden parantumisen ja ruuhkien vähenemisen seurauksena.
  - Valtioiden rajat ylittävien ympäristövaikutusten arviointia koskevilla menettelyjen uudistuksilla selkeytetään viranomaisten tehtäviä ja työnjakoa sekä kansainväliseen yhteistyöhön liittyvää sääntelyä, mikä voi sujuvoittaa rajat ylittävien ympäristövaikutusten arvioinnin prosessia ja siten parantaa arvioinnin laatua ja vaikuttavuutta.
- Muut vaikutukset
  - Alueellisesti tarkasteltuna esityksen menettelyt kohdistuvat maanteiden pääväylille ja niiden välittömään ympäristöön. Pääväylät yhdistävät valtakunnallisesti ja kansainvälisesti suurimmat keskukset ja solmukohdat ja palvelevat erityisesti pitkänmatkaista liikennettä. Pääväylien palvelutasolla liikenneturvallisuus mukaan lukien on suuri merkitys elinkeinotoimintaan ja sen kilpailukykyyn kuljetusten kannalta koko maassa.

Lausuntopalaute ja lainsäädännön arviointineuvosto

- Lausuntoja saatiin 25 kpl. Useissa lausunnoissa tuotiin esiin yleisenä huomiona, että ehdotus, jonka tavoitteena on panna täytäntöön kansallisella tasolla tieturvallisuusdirektiivin vaatimukset, on pääperiaatteiltaan kannatettava, ja että on tärkeää parantaa Suomen tieverkon turvallisuustilannetta aktiivisin toimin.
- Lainsäädännön arviointineuvosto antoi lausuntonsa esitysluonnoksesta 6.8.2021. Esityksen vaikutusarviointeja on täydennetty lausunnon perusteella sekä välittömien että välillisten vaikutusten osalta.
- Lausuntopalautteen johdosta tehtiin lähinnä selventäviä muutoksia pykäliin ja niiden perusteluihin sekä eräitä sisällöltään teknisluonteisia muutoksia.

Tiedot hankkeen etenemisestä hankeikkunassa

- Säädösvalmisteluhanke:

https://hankeikkuna.vnv.fi/app#/lainsaadanto/42850/kuvaukset

